

B. Sampla de Chomhad Tionscadail

Uimhir Scrúdaithe S.C.G.:

	2	4	5
--	---	---	---

TEANGA AGUS CULTÚR

Ainm an Iarrthóra:	Máire de Barra
Ainm na Scoile:	Scoil Náisiúnta, Tigh Molaige
	Droichead na Bandán
	Co. Chorcaí
Rang(anna):	Rang a ceathair

Uimhir P.P.S.:

1	2	3	4	5	6	7	B
---	---	---	---	---	---	---	---

Uimhir Mhúinteora:

9	9	1	2	3	4	5	C
---	---	---	---	---	---	---	---

Deimhniú:

Deimhním gur mise agus na páistí i mo rang, amháin, a rinne an obair sa tionscadal seo.

Síniú an Iarrthóra: Máire de Barra

Dáta: 25/9/06

Don Oifig Amháin:

Gné den Tionscadal	Córas Marcála	Marcanna a Bronnadh	
Cur i láthair	2		
Bileoga Eolais an Mhúinteora	5		
Póstaeir	5		
Rianleabhar an Pháiste	5		
Léarscáil den Rian	3		
Iomlán	20		

Síniú an Fheitheora: _____ Faighte (dáta): _____

BROLLACH

(i) CUSPÓIRÍ

Ba chóir go gcuirfí ar chumas an pháiste:

- ☒ An Ghaeilge a úsáid go nádúrtha lasmuigh den seomra ranga trí obair pháirce ghníomhach.
- ☒ Gnéithe de Theanga agus Chultúr, agus go háirithe gnéithe den bhéaloideas, sa cheantar áitiúil a aithint agus a ainmniú.
- ☒ Bunús Gaeilge roinnt logainmneacha áitiúla a fhiosrú.
- ☒ Treoir shimplí a leanúint.
- ☒ Foclóir Gaeilge a leathnú – bláthanna, foirgnimh, saol an phobail agus féilte.
- ☒ Ceisteanna as Gaeilge a chur agus a fhreagairt.
- ☒ Eachtraí a chur in ord agus léarscáil shimplí Ghaeilge a dhéanamh.

(ii) FOINSÍ

Foinsí áitiúla

Coombes, J., *Timoleague and Barryroe*, Timoleague Muintir na Tíre (Friary Preservation Committee), 1969.

Enright, D., *Walks of Courtmacsherry Bay & The Seven Heads*, Merlin Press: Timoleague, 1998.

Roberts, J., *Antiquities of West Cork: Illustrated Map and Guide*, Bandia Publishing: Sligo, níl dáta luaite.

The History of Timoleague Abbey and Surrounding Areas, Timoleague Community Association Ltd. (eag.), níl dáta luaite.

Guide to Courtmacsherry, Courtmacsherry Community Development Association, níl dáta luaite.

Agallamh le feirmeoir áitiúil: William Flynn, Ballyhigeen.

Grianghraif agus pictiúir le Jennifer Whelton, Noreen Whelton agus John Fitzgerald.

Foinsí eile

Madden, P. & Rollins, M., www.rianta.ie, Ionad Oideachais na Carraige Duibhe, 2005. www.askaboutireland.ie.

www.answers.com.

Mac Ginneá, M. & Ní Nuadháin, M., *Dúlra agus Dúchas: Our Heritage*, An Gúm, An Roinn Oideachais, Baile Átha Cliath, 1979, 1993.

Forey, P. & Fitzsimons, C., *Bláthanna Fiáine*, Eolaí Póca, An Gúm, 1990.

Farming, Irish Examiner, 6 Aibreán, 2006.

The Farmer's Journal, 22 July, 2006.

Cork and County Advertiser, June – July, 2006.

A. BILEOGA EOLAIS AN MHÚINTEORA

1. Foirgnimh Stairiúla i gCeantar na Scoile

An Mhainistir, Tigh Molaige

Suíomh agus Logainm

Iarthar Chorcaí

Tigh = Teach

Molaga = Naomh áitiúil

Na Manaigh (Proinsiasaigh)

Bhí na manaigh sa mhainistir faoin mbliain 1320.

Chuaigh na daoine ar Aifreann sa mhainistir.

Bhí cistin mhór ag na manaigh.

Thug siad bia agus cabhair do dhaoine bochta.

Bhí scoil sa mhainistir agus leabharlann cháiliúil.

Naomh Molaga

Bhunaigh sé séipéal i dTigh Molaige.

Scéalta Faoi Mholaga

- An Phunann choirce (sheaf of oats) agus an choinneal.
- Thug sé na beacha go hÉirinn.
- Bhí an-ghrá ag muintir na háite dó mar thug sé aire do na daoine breoite.
- Fuair sé bás den phlá sa bhliain 665

Deireadh

- Dódh an Mhainistir sa bhliain 1642
- D'imigh na manaigh dheireanacha sa bhliain 1872

Scoláirí Cáiliúla

Mícheál Ó Cléirigh

Seán Ó Coileáin

Scéalta Béaloideas Eile

- Scéal faoin Easpag Protastúnach. Thóg sé ábhar ón mainistir ach an mhuileann a thóg sé leis an ábhar, thit sé as a chéile.
- Scéal faoi Mhinistir Sasanach. Ghoid sé dair ó chillíní na manach. Chuaigh a bhád go tóin poill agus é ag imeacht ón áit.
- Scéal faoi 'Leabhar Thigh Molaige'. Bhí leabhar (lámhscríbhinn tábhachtach, b'fhéidir) i dtaisce sa bhalla ach d'imir buachaillí scoile peil leis.
- Scéal faoi Chailís (Chalice) Thigh Molaige. Bhí an chailís i dtaisce i dteach ar Oileán Cléire.

2. Logainmneacha i gCeantar na Scoile

An Comhartha Bóthair i dTigh Molaige

Log = Áit

Tugann logainmneacha leideanna beaga faoi stair na háite.
Bris an t-ainm síos i míreanna.

Cloich na Coillte

Cloich/cloicha = cloch nó carraig.

Coillte = áiteanna a mbíonn crainn ag fás.

Tá leagan Gaeilge eile den ainm ann, '**Clanna Caoilte**' (tá sampla de ar chomhartha eile ar an rian).

Barra Rua

Barra = Barraigh = Áit a raibh cónaí ar Mhuintir De Barra.

Bhí clú ar mhuintir De Barra sa cheantar seo. Daoine uaisle de shliocht Normanach ab ea iad.

Rua = Dearg

Cionn tSáile

Cionn = Píosa talún fada a ghobann amach san fharraige a bhfuil uisce ar thrí thaobh de.

Sáile = Uisce le salann ann.

Dr. na Bandan

Dr. = **Droichead** = Bealach trasna ar abhainn

Bandan = Bandia.

Cúirt Mhic Shéafraidh

Cúirt = Áit chónaithe mhór Mheánaoiseach (Mediaeval).

Mac Séafraidh = Sloinne a chiallaíonn 'MacSherry' .i. 'Geoffrey's Son' as Béarla. An sloinne Sasanach, 'Hodnett', a bhí ar an té a thóg a 'chúirt' anseo. Ba as Shropshire, Sasana dó ach ghlac a shliocht leis na nósanna gaelacha agus, mar chomhartha air sin, ghlac siad, freisin, le sloinne Gaelach (Mac Séafraidh) in áit a sloinne féin.

Trá Leathan

Trá = Cladach

Leathan = Mór i leithead

3. Saol an Phobail thart ar an Scoil

An Feirmeoir Gráinne i dTigh Molaige

Cúlra

Tá an fheirmeoireacht an-tábhachtach in Éirinn. Tá tábhacht speisialta ag an **arbhar (corn)** i dTigh Molaige mar tá **stór gráinne (grain store)** againn.

Fearas ar Fheirm Ghráinne

Céachta - plough

Comh-bhuaintoir - combine harvester

Cornaitheoir tuí - straw baler

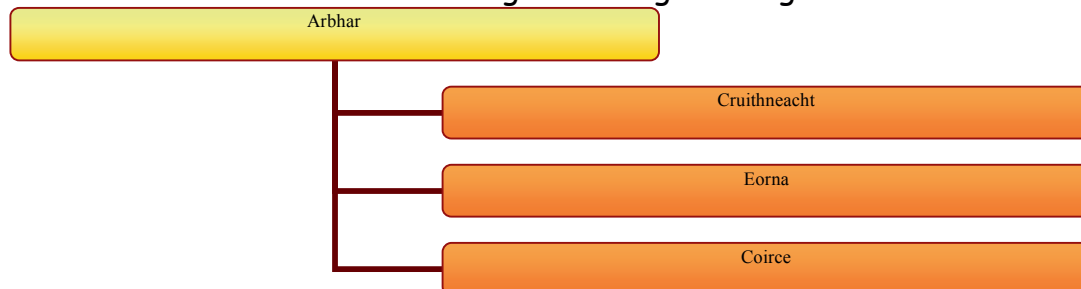
Tarracóir - tractor

Tréiléar - trailer

An Feirmeoir Gráinne

Arbhar de thrí chineál a bhíonn ag fás i dTigh Molaige:

Obair an Fheirmeora

- Treabhann an feirmeoir san Earrach.
- Cuireann an feirmeoir **na síolta**.
- Coinníonn sé/sí **smacht ar fhiailí**.
- San fhómhar bainneann an feirmeoir an t-arbhar le **comh-bhuaintoir**.
- Tugtar an t-arbhar go Tigh Molaige le **tarracóir agus tréiléar**.
- **Meánn** (they weigh), **triomaíonn** (they dry) agus **stóráilann** (they store) siad an t-arbhar sa stór gráinne.

4. Mórfhéilte agus Féilte Áitiúla

An Fhéile Áitiúil, 15 Lúnasa: Turas go dtí An Tobar Beannaithe

An Tobar Beannaithe, Leitir Choilm, Tigh Molaige

Cúlra

Ar an 15 Lúnasa, Lá Fhéile Muire san Fhómhar, tagann daoine chun deastógáil (assumption) na Maighdine Muire a cheiliúradh.

Paidreacha agus Pátrúin

- Siúl timpeall an tobair
- An Choróin Mhuire (Rosary) a rá
- Uisce ón tobair a ól

Béaloideas agus Traidisiúin

- Scéal faoi eascann (eel) mhíorúilteach. An duine a fheiceann í deirtear go bhfaighidh sé leigheas ar aon ghalar atá air.
- Nós rudaí; ceirt (rag) nó airgead; a fhágáil ag an tobar. Siombail den bhuíochas is ea an t-airgead.
- Lá na féile bíonn féile agus féasta in aice an tobair.

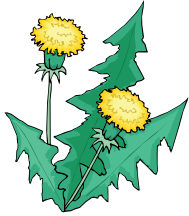
Uisce

Tá an t-uisce an-tábhachtach i saol an duine i gcoitinne. Creideann daoine, go mbíonn leigheas san uisce beannaithe.

5. Ainmhithe agus Plandaí i gceantar na Scoile

Fásra ar Thaobh an Bhóthair agus sa Pháirc

An Caisearbhán

Tréithe

Tá dath buí ar na bláthanna. Tagann 'cloig' bhána orthu. Síolta a bhíonn sa chlog.

Traidisiúin agus Scéalta

De réir an bhéaloidis is ionann an t-am reatha agus líon na n-análacha a thógann sé, chun na síolta ar fad ar chlog an chaisreabháin a shéideadh.

Deirtear, freisin, más féidir leat na síolta ar fad a shéideadh ón ngas, in aon anáil amháin, gur comhartha é sin go bhfuil duine i ngrá go mór leat.

Cam an Ime

Tréithe

Bíonn bláthanna buí, ar dhath an ime (the colour of butter), ar an bplanda.

Traidisiúin agus Scéalta

Cé nach bhfuil aon bhunús san fhírinne leis, ceapadh gur thug cam an ime dath órga don im.

Bhí nós ag iascairí tae, déanta le cam an ime, a chaitheamh ar an talamh ionas go dtiocfadh péisteanna amach.

An Neantóg

Tréithe

Planda ard is ea é. Tá dath dúghlas air.

Traidisiúin agus Scéalta

Tá seanfhocal sa Ghaeilge 'Neantóg a dhóigh mé, copóg (dock) a leigheas mé'.

Déantar anraith neantóige (nettle soup) tríd an neantóg a fhiuchadh.

An Nóinín

Tréithe

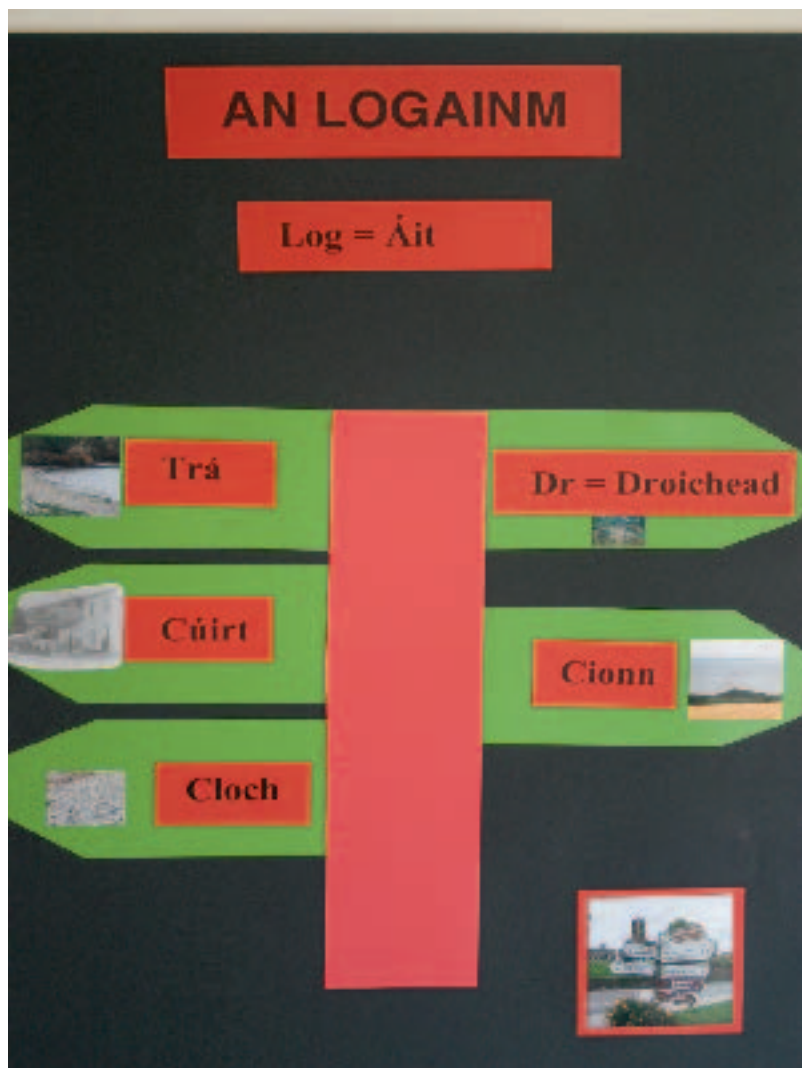
Planda beag is ea an nóinín. Bíonn diosca buí ina lár agus ciorcal de pheitil thanaí bhána mórthimpeall ar an diosca.

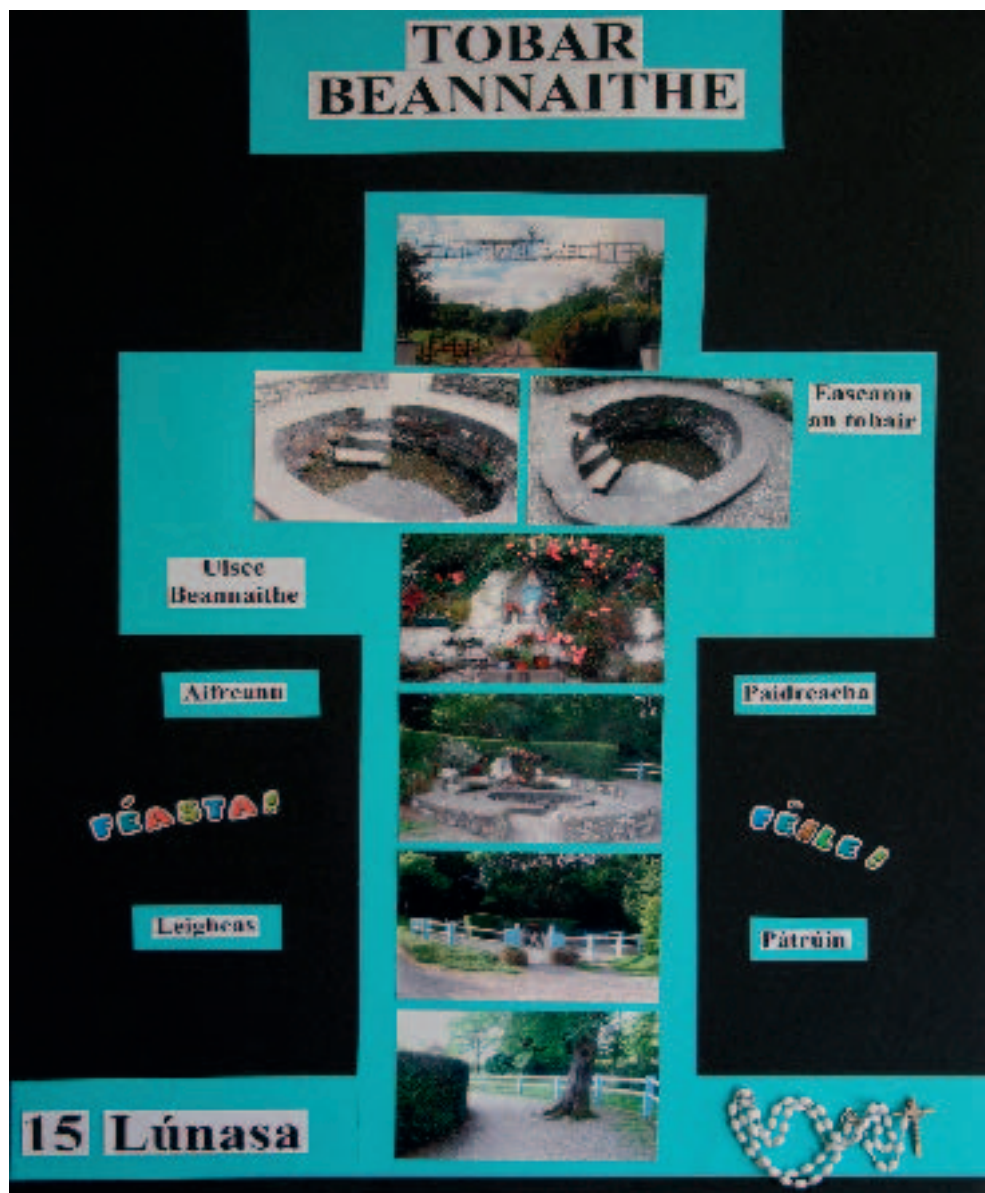
Scéalta agus Traidisiúin

Soineantacht a shamhlaítear leis an nóinín de ghnáth.

Déanann páistí slabhraí le nóiníní a chaitheann siad mar sheodra.

B. GRIANGHRAIF DEN CHÚIG PHÓSTAER

C. RIANLEABHAR AN PHÁISTE

Tigh Molaige

MO RIANLEABHAR

Ainm _____

Rang _____

Cén Treo?

1. Ar aghaidh go dtí an **Mhainistir** 😊
2. Trasna go dtí an **comhartha bóthair** 😊
3. Go dtí an **stór gráinne**: cas ar dheis ag an siopa, cas ar chlé, díreach ar aghaidh, an stór gráinne ar chlé 😊
4. Díreach ar aghaidh go dtí an **Tobar Beannaithe** 😊
5. Ag teacht amach, stop i **bpáirc an tobair** 😊

Eochair:

☞ = ar dheis, = ar chlé ☞, ☞ = trasna, ☞ = ar aghaidh

Tabhair Aire ☠!

- Siúil - ná bí ag rith.
- Siúil le do phairtnéir oibre.
 - Siúil i líne.
- Ná himigh as radharc an mhúinteora.
- Tabhair aird ar fheadóg an mhúinteora.

Fearas

- Peann Luaidhe
- Fáinne Spóirt

Fad: 2 Uair

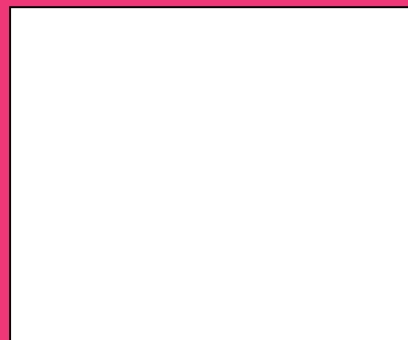

AN MHAINISTIR

Léigh agus déan na gníomhaíochtaí:

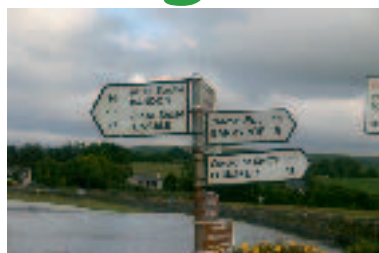
1. Úsáid an léarscáil agus téigh go dtí an bhialann.
2. Cé mhéad fuinneog atá sa bhialann? _____
3. Cad a fheiceann tú trí na fuinneoga? _____
4. Úsáid an léarscáil. Téigh go dtí an séipéal.
5. Déan cuimilt ('rubáil') ó leac (cloch) sa bhosca.

TRASNA →

An Logainm

Féach ar an gcomhartha bóthair agus líon na bearnaí:

1. _____ Mhic Shéafraidh
2. _____ Leathan
3. _____ tSáile
4. _____ na Bandan

Tarraing líne agus meaitseáil gach focal le pictiúr:

1. Droichead

2. Trá

3. Cúirt

4. Cionn

An Stór Gráinne

1. Cuir ciorcal timpeall ar an bhfreagra ceart:

1. Cuireann an feirmeoir síolta ag an am seo:

A. Earrach B. Samhradh C. Fómhar D. Geimhreadh

2. Baineann an feirmeoir an t-arbhar ag an am seo:

A. Earrach B. Samhradh C. Fómhar D. Geimhreadh

3. Ag baint an arbhair úsáideann an feirmeoir:

A. Carr B. Comh-bhuainteoir C. Rothar D. Bus

2. Bris an cód!

a b c d e f g h i á é l m n o

p r s t u í ó ú

1. = _____

2. = _____

3. = _____

4. = _____

→ díreach ar aghaidh

An Tobar Beannaithe

Críochnaigh na habairtí. Úsáid na focail seo:

Muire Uisce 15 Lúnasa Paidreacha

1. Tá _____ sa tobar.
2. Tá _____ sa dealbh.
3. Bíonn féile anseo ar _____.
4. Bíonn na daoine ag rá _____.

Fíor nó bréagach:

1. Fásann bláthanna in aice an tobair. Fíor
2. Tá trí chéim síos go dtí an t-uisce. _____.
3. Deirtear go bhfuil eascann sa tobar. _____.
4. Tagann daoine anseo ar 15 Iúil. _____.
5. Siúlann daoine timpeall an tobair nuair a bhíonn siad ag rá paidreacha. _____.

Bláthanna sa Pháirc

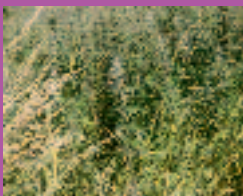
1. Scríobh an focal ceart in aice le gach pictiúr. Úsáid na focail seo:

Nóinín, Neantóg, Cam an Ime, Caisearbhán

2. Caith an fáinne ar an talamh. Comhair na bláthanna atá san fháinne. Déan é ceithre huaire.

Fáinne	1	2	3	4
Cam an Ime				
Nóinín				
Caisearbhán				

Cén bláth is fearr leat? _____

3. Cuir ciorcal timpeall ar ainmneacha na mbláthanna sa slabhra focal:

rónóiníncecaisearbháns

camanimedeneantóg

Ar Ais>>>>>

D. GRIANGHRAF DEN LÉARSCÁIL DEN RIAN

